

s celým autorovým vyprávěním o misií Romualdových žáků je pak ještě křehčí. Pokud Ota III. zvolil pro realizaci svého východního programu mimo jiné i klášter na ostrůvku Pereo, bylo tomu spíše pro význam samotné Ravenny v císařově politice (jak jej autor sám velmi výrazně dokládá) než pro zdejší nijak neprokázané „zkušenosti se slovanským živlem“.

Již jsem naznačil, že Stejskal touto monografií navazuje na svou předchozí práci o Janu Jeronýmovi v době humanistické transformace camaldolského řádu v 15. století. Když se čtenáře snaží přesvědčit, že se kongregace v době příchodu tohoto českého řeholníka nacházela v úpadku (myšlen je ústup poustevnického charakteru i klesající počet mnichů), k Dantově charakteristice zkorumpovaného mnišského stavu ve 14. století je zcela ahistoricky připojen osobní nářek Jeana de Fécamp z druhé poloviny 11. století, kdy se za života Petra Damianiho camaldolská kongregace teprve formovala.

Roku 1431, kdy se jeden z nejvyšších postavených řádových činitelů stal papežem jako Evžen IV., došlo v eremu k mocenskému zvratu a novým řádovým generálem byl zvolen Ambrogio Traversari z camaldolského kláštera ve Florencii, přední humanista a vynikající překladatel z řečtiny. Líčení Traversariho konfliktů s Janem Jeronýmem, tíhnoucím spíše k poustevnické praxi, vyprávění o jeho postoji ke kazatelským avantýrám Bernardina ze Sieny, o účasti na basilejském koncilu, o politických vazbách na medicejský rod či o snaze intelektualizovat řád v zájmu autentického poznání raně křesťanských pramenů pro vědeckou obnovu ryzího řeckého ducha camaldolského monášství, to vše je podáno velmi barvitě, leč vyjma právě humanistického zájmu o řeckou patristiku a možné inspirace florentských řádových staveb ravennskou „byzantskou“ architekturou opět nenacházím žádnou hodnotnou souvislost s kapitolami předchozími. Poněkud podezřele z narace ční také nečekaně sociálně dějinné pasáže věnující se struktuře vzájemných vazeb Traversariho florentských vzdělaných, bohatých a politicky činných přátel.

Jak se kniha blíží ke svému závěru, jeví se čím dál zřejmějším, že pole bádání (byť nepochybně velmi poctivě vedeného) nebylo vlastně nikdy vymezeno. Ani jedno z autorových hyperbolických tvrzení není přesvědčivě doloženo. Monografie je formulačně i tematicky nepromyšlená, obsahově i stylově roztržštěná a navíc značně nepřehledná, neboť mnohé z kapitol unifikujičímú mlžnému oparu různých dědictví, tradic, vlivů (jež jako celek jsou označeny coby „jeden z příběhů historické paměti“) nepoddajně

unikají a ukazují se v daném rozsahu práce jako nadbytečné a rozptylující. Po přečtení Stejskalovy monografie zkrátka bohužel zůstává velmi nejasné, co chtěl vlastně autor čtenáři sdělit.

MARTIN ŠORM

Medieval Holy Women in the Christian Tradition (c. 1100 – c. 1500), eds.

Alastair MINNIS – Rosalynn VOADEN, Brepols, Turnhout 2010

748 s., ISBN 978-2-503-53180-9

Velkoryse pojatá kolektivní monografie se řadí do stále početnější společnosti tematicky zaměřených interregionálních kompendií, podávajících v jazykově přístupné formě sumarizaci dlouhodobých výzkumů dané problematiky. Informativnímu charakteru odpovídá i rozsáhlý poznámkový aparát a především bohatá bibliografie, doplňující každou jednotlivou kapitolu.

Knihy je strukturována zcela logicky a konzervativně. Povšechný úvod práce je zaměřen spíše na vysvětlení obecného přístupu autorského kolektivu k problému, nicméně před podrobným exkurzem do jednotlivých národních okruhů nabízí práce několik bohatých zabývajících se obecně tematikou svatých žen. Důsledně je nutné přidržet se tohoto sousloví, neboť dle záměru editorů nebylo cílem postihnout užší problematiku středověkých svetic (lhostejno zda kanonizovaných v období bezprostředně po svém „pozemském“ působení, či až s větším odstupem v raném novověku nebo době zcela nedávné), ale poměrně široký okruh žen obdařených svatým charismatem, jenž mohl najít různé způsoby začlenění do vrcholně a pozdně středověké společnosti. Do práce si tak našly cestu zcela odlišné osobnosti jako „tradicionalistická“ svetica Hildegarda z Bingenu (kapitolu zpracovala Kathryn Kerby-Fulton), legendami zcela jiného druhu opředěná Heloisa (Constant J. Mews), pozdně středověké charismatičky Kateřina Sienská (Suzanne Noffke) a – v rámci přehledu o Skandinávii – sv. Brigita (Claire L. Sahlin), ale i pro kacírství odsouzená „česká princezna“ Vilemína z Milána (Barbara Newman).

Rozdělujícím klíčem pro editory svazku bylo spíše vymezené časové období. Ne proto, jak sami připouštějí, že by jeho počátkem došlo k nějaké výrazné změně v povaze ženské svatosťi a obecně uznávaného charismatu, ale z důvodů celkové změny, kterou bouřlivě 12. století do středověké kultury vneslo. Proměnu tedy

jakoby místo svatých žen prodělala společnost okolo nich.

Jednotlivé části práce jsou, jak už jsem uvedl, děleny striktně podle národních okruhů. Navíc je každá taková část vybavena obecným přehledem postihujícím problematiku v dané geografické oblasti. V případě Skandinávie a Iberského poloostrova (Ronald E. Surtz) si dokonce editoři vystačili pouze s touto průřezovou kapitolou a nezařadili ani životopisy jednotlivých světic. Pro středověké dějiny snad poněkud netradičně vydělené Nizozemí se dočkalo další kapitoly, věnované aktivní pisatelce Hadewijch (Saskia Murk-Jansen). Nejplodnější co do počtu jednotlivých životopisů byli v této práci autoři zabývající se tematikou světice z německých oblastí (kromě už zmíněných např. Anne L. Clark, Barbara Koch). Zájem editorů byl samozřejmě věnován také Anglii (Liz Herbert McAvoy), Francii (Michael G. Sargent) a Itálii (Cristina Mazzoni). Naopak zcela chybí střední Evropa, což je možné vysvětlit i faktem, že zdejší svaté ženy se rekrutovaly převážně z nejvyšších vrstev, a nezapadají tak do schématu práce, jež je věnována spíše osobám z nižších či středních vrstev středověké společnosti. Přesto by však nebylo od věci tuto otázku v kompendiu zmínit, alespoň v rámci národních přehledů, který by např. u českých dějin mohl rozbrat jistě zajímavou problematiku – byť pro nás anonymních – žen husitského období.

Výjimku zde tvoří pouze jediná osoba – Anežka Přemyslovna, která si v práci našla své místo v jediné kapitole, která jako by skutečně vybočovala ze schématu celého díla: v rámci italských svatých žen jí byl dán prostor vedle už zmíněné Vilemíny, považované s jistou rezervou za možnou sestru Anežky Blaženy. Ač zde Barbara Newman nijak zvlášť nerozvádí argumentaci obou stran ve sporu o totožnost, je uvedená duchovně-rodinná spřízněnost využita ke zkonstruování jakéhosi paralelního životopisu, který tak tvoří jediný úkrok k jinak opomíjené problematice střední Evropy a charismatiček z královského rodu. Z výše zmíněných důvodů tato kapitola, přestože neobsahuje nějaká zvláštní zjištění, tvoří jeden z vrcholů celé knihy.

Bylo by spíše chybou od této publikace očekávat výrazné posuny či převratná zjištění v topic svatých žen mladšího středověku. Sami editoři se také hlásí k jinému úkolu. Dílo je chápáno spíše jako jakýsi sumář dosavadních znalostí o problému, které navíc zprostředkovává v obecně přístupném anglickém jazyce. Právě jazyková roztržnost je zde – i trochu sebekriticky – uznávána jako základní problém

znemožňující komparaci dané problematiky. Pro období končícího středověku navíc postihuje tento problém i prameny, které tak bývají často jen nesnadno přístupné badatelům jiných národních okruhů. Z tohoto pohledu můžeme říci, že záměr byl v podstatě splněn. Práce obsahuje skutečně štědré přehledy výzkumu a především bohatou bibliografii, která se alespoň částečně snaží překročit jazykovou bariéru bránící důkladnějšímu výzkumu.

Na druhou stranu, až na zmíněnou komparaci osudů sv. Anežky a „kacířky“ Vilemíny v díle schází zásadnější ambice překročit tento „stín minulosti“. Jak editoři sami přiznávají, zcela chybí například rozvinutí tematiky charismatiček iberských, jejichž počty jsou přinejmenším stejně velké jako počty německých či anglických svatých žen. Přestože by si tedy zasloužily větší pozornost, kniha se zde omezuje na celkový přehled a raději se stereotypně vrací v příslušné kapitole o britských svatých ženách k mnohonásobně zpracovanému životopisu Juliany z Norwiche a Margery Kempe. Chybí také jakýkoliv obecný závěr, který mohl být alespoň základním posunem v dané problematice. Suplují ho pouze vstupní kapitoly, zabírající se jednotlivými stránkami života svatých žen – sociálními či literárními aspekty, případně otázkou jejich podvrtného působení v rámci oficiálních struktur. Je otázkou, jestli takto velkoryse pojatá syntéza nemohla být obohacena o rozsáhlejší komparativní pohled.

Pokud bylo redakčním zadáním vypracovat jazykově přístupnou syntézu dosavadních poznatků, doplněnou soupisem primárních i sekundárních zdrojů, pak práce splnila svůj účel a rozhodně se stane platnou příručkou pro ty, kdo se v nějaké formě danou problematikou zabývají. Komparace a rozvinutí jednotlivých problémových okruhů jsou nicméně ponechány na budoucích badatelích.

JAKUB IZDNÝ

Craig D. ATWOOD, *The Theology of the Czech Brethren from Hus to Comenius*, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania 2009

457 s., ISBN 978-0-271-03532-1

V akademickém prostředí amerických Moravských bratří vyšly nedávno dvě obsáhlé práce věnované dějinám a teologii česko-moravsko-polské Jednoty bratrské 15.–17. století.